

WORKSHOP 3

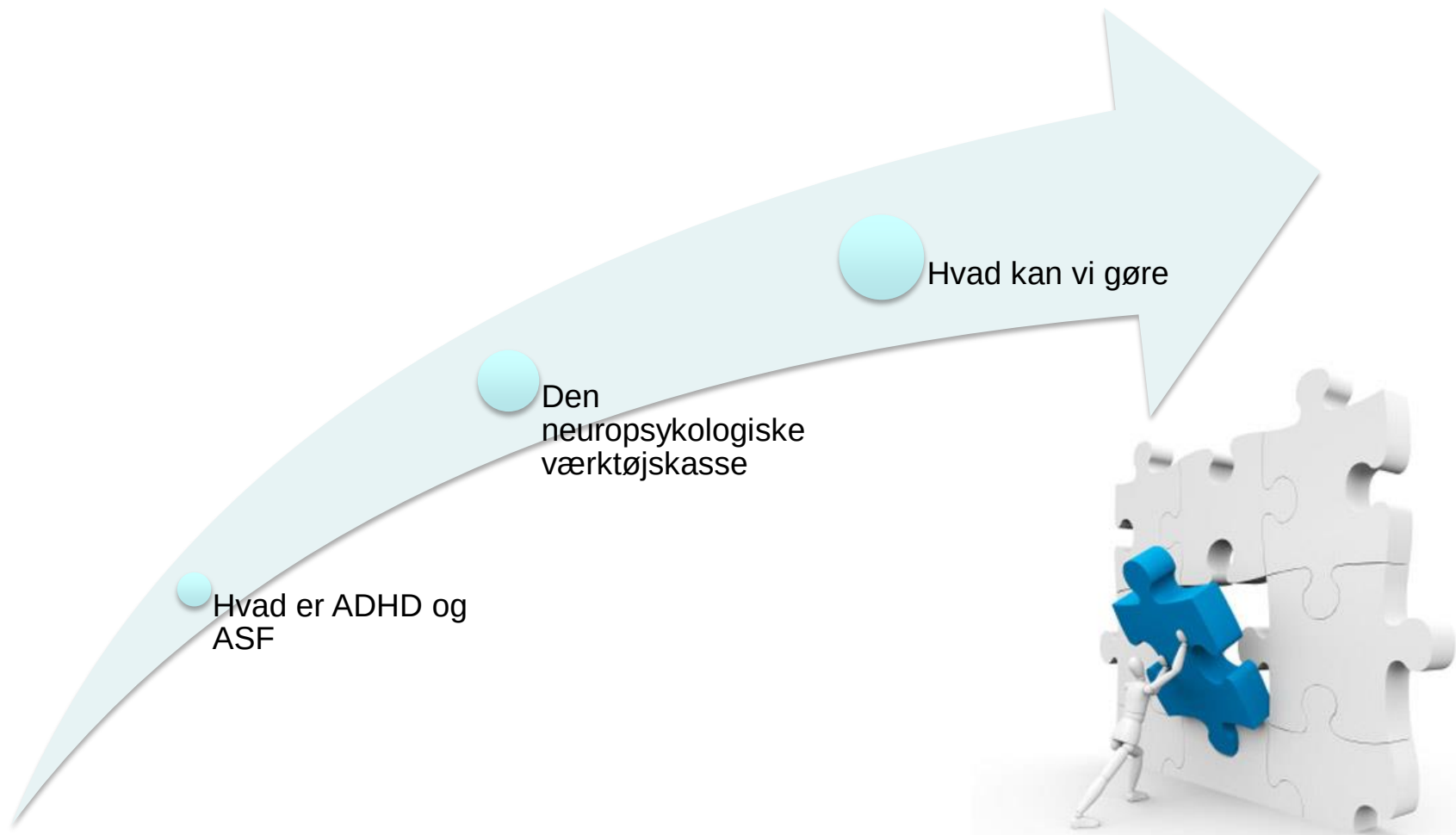
Forståelsen af Unge med neuropsykiatriske udfordringer

- ADHD og/eller

Autismespektrumforstyrrelser.

Program

Præsentation

- min baggrund for at stå her

- Pernille Hagbard Petersen,
- Uddannet sygeplejerske i 2002.
- Efteruddannelse Specialpsykiatrisk sygeplejerske
- Miljøterapeutisk erfaring fra åbent, lukket regi.
- Udredning og behandling i B&U amb.
- Efterbehandling i ADHD-klinikken, Roskilde, individuelt og grupper.
- Undervisning og Foredrag.
- Rådgivningsforløb i familier med ADHD/autisme
- Ansættelsesforhold: Børne- og ungdomspsykiatrien Roskilde; ADHD-raadgivning.dk.
- Aflastningsfamilie
- Ekstern underviser på SPS.

Hvad er en diagnose?

ICD 10/DSM 5

"A classification is a way of seeing the world at a point in time."

ADHD –Et historisk overblik

- Første gang beskrevet i 1906 (Clouston)
(i 50érne MBD, i Norden DAMP)
- I 80érne kom nyt diagnosesystem (DSM-III) = åbning for at voksne kunne gives diagnosen
- Øget erkendelse af ADHD som livslang tilstand
- Undertyper: ADD, Impulsive type, kombinerede type.

kilde: Thomsen & Damm, 2006

Årsagsmæssige forklaringer

- *"En uensartet adfærdsmæssig forstyrrelse med multifaktoriel baggrund" ...* (Per Hove Thomsen.)

- **Meget høj grad af arvelighed – ca. 80 %**

Genetiske aspekter:

- D₄ (dopaminreceptorgen)
- DAT₁ (dopamintransportergen)

Neurobiologiske faktorer:

- Dysfunktion af frontallapperne
- Abnormalitet i de frontale/striatale forbindelser
- Formindskede højre basalganglier og højresidigt frontalområde

Miljømæssige risikofaktorer

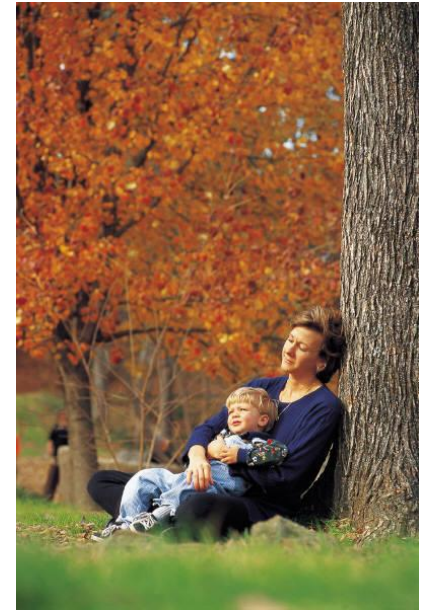
- Rygning/alkohol – stress – fødselsskader/tidlig fødsel

Forekomst

- Børn 3-5 %
- Voksne 2-4 %
- Flere drenge end piger (endnu...)
- Ca. 1 barn i hver skoleklasse.

kilde: Thomsen & Damm, 2006

Komorbiditet/samoptrædende symptomer hos børn

- Adfærdsproblemer hos 60-70 %
- Depressive symptomer hos 30-40 %
- Angsttilstande hos 10-20 %
- Specifikke sprog/indlæringsvanskeligheder hos 25 %
- Autistiske symptomer hos 30 %

kilde: P. H. Thomsen & Dam, 2006

ADHD Kernesymptomer

Uopmærksomhed

<http://www.youtube.com/watch?v=Ahg6qcgoay4>

Almindelige symptomer hos børn:

- Vedholdende opmærksomhed (fastholde og afslutte en opgave)
- Selektiv opmærksomhed (overhøre/udelukke stimuli)
- Samtidig opmærksomhed (tilrettelægge flere opgaver på en gang)
- Opmærksomhedsskift
- Synes ikke at høre hvad der bliver sagt

Almindelige symptomer hos unge/voksne:

- Svært ved at opretholde opmærksomhed til at læse eller lave papirarbejde
- Nedsat koncentrationsevne
- Vanskeligheder med at disponere tiden/nedsat tidsfornemmelse
- Svært ved at færdiggøre opgaver
- Bliver let distraheret og glemsom
- Mister og fejlanbringer ting
- Manglende social vedholdenhed

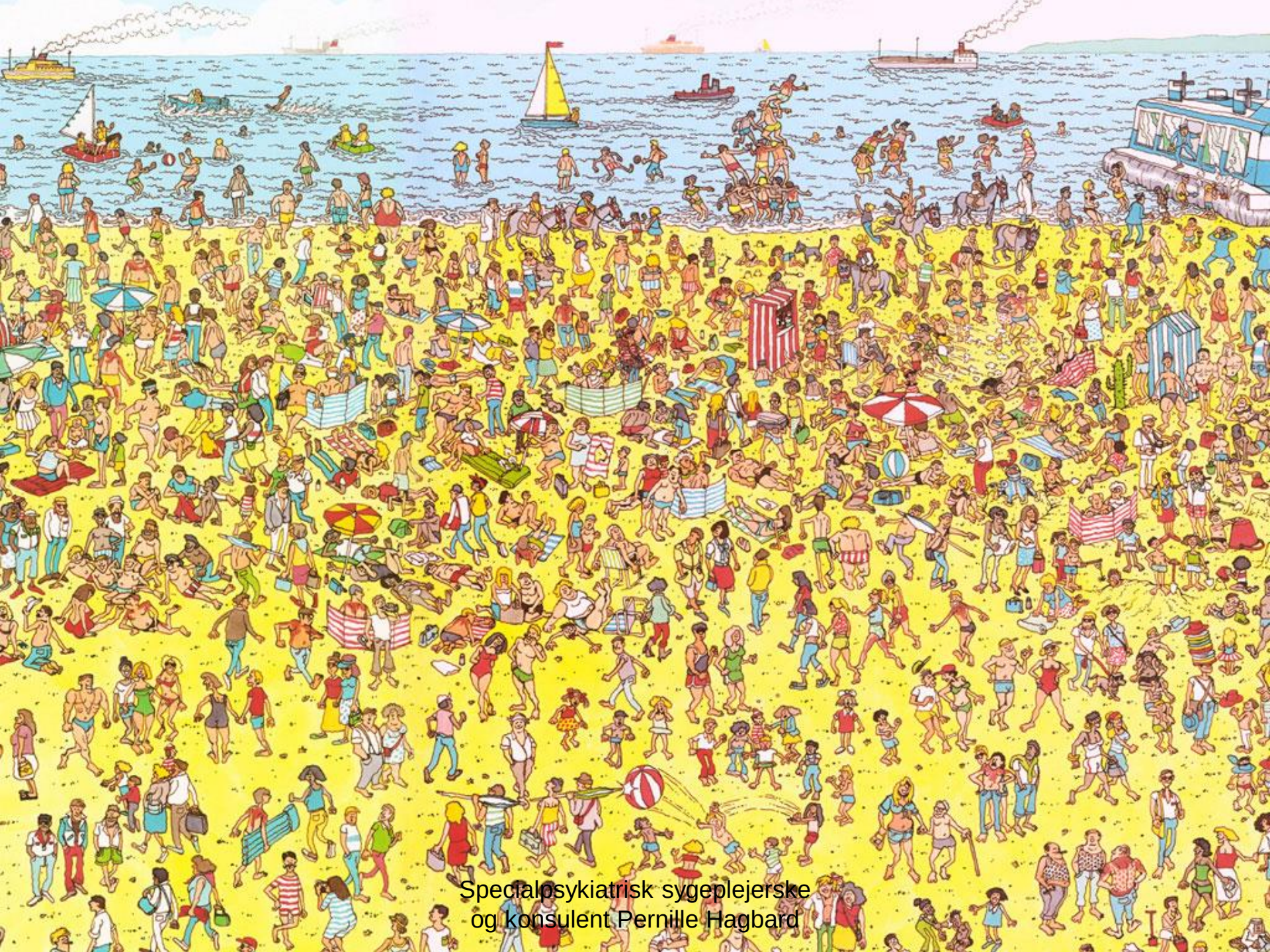
kilde: ICD10

Opmærksomhedsfunktioner

- Visuel selektiv opmærksomhed
- Delt opmærksomhed
- Opmærksomhedsskift og kontrol – fleksibilitet
- Vedvarende opmærksomhed – koncentration

Specialpsykiatrisk sygeplejerske
og konsulent Pernille Hagbard

ADHD Kernesymptomer

Impulsivitet

I DON'T WANT TO GO TO SCHOOL! I HATE SCHOOL! I'D RATHER DO ANYTHING THAN GO TO SCHOOL!

Almindelige symptomer hos børn:

- Svært ved at vente på tur
- Afbryder andre, svarer før spørgsmål er afsluttet
- "kortluntet"
- manglende situationsfornemmelse
- Når ikke at "tænke før de taler"

Almindelige symptomer hos unge/voksne:

- Er irriterabel og bliver let vred/opfarende
- Skifter job impulsivt, brudte uddannelser
- Et liv i "overhalingsbanen", dårlig livsstil, risikoadfærd
- Spændinger i kærlighedslivet, skiftende partnere, skilsmisse/utroskab
- Påtager sig for mange opgaver, bliver overbebyrdet – STRESS
- Mangelende overblik over f.eks. økonomi og daglige gøremål, overtræk,

ADHD Kernesymptomer

Hyperaktivitet

Almindelige symptomer hos børn:

- Omkringfarende
- Rastløshed (fysisk uro)
- Vanskeligt ved stille lege
- Stærk talestrøm

Almindelige symptomer hos unge/voksne:

- Indre rastløshed
- Et selvvalgt meget aktivt job
- Nogle enkelte oplever ”arbejds-narkomani”
- Overvældende i selskab med andre
- Taler umådeholdent
- Manglende følelse af kontrol over eget liv – KAOS!!

kilde: ICD10

ADHD ER EN KLINISK DIAGNOSE OG SYMPTOMER SKAL SES >7 ÅR og i mindst to miljøer

ADHD kan muligvis ikke observeres

- i velstrukturerede omgivelser
- i nye situationer
- når barnet er optaget af interessante aktiviteter
- når barnet får én til én-opmærksomhed
- i en kontrolleret og overvåget kontekst
- når der er hyppige belønninger

ADHD bliver typisk værre

- i ustrukturerede situationer
- ved gentaget aktivitet
- i kedelige situationer
- når der er mange eksterne stimuli
- ved minimal overvågning
- når der kræves vedvarende opmærksomhed eller mental anstrengelse
- ved selvstyrede aktiviteter

Autismespektrumforstyrrelser

Kernesymptomer Aspergers syndrom:

1. Mangelfuld udvikling af socialt samspil
2. Mangelfulde kommunikationsfærdigheder
3. Begrænset, stereotyp repetitiv adfærd

Autismespektrum-forstyrrelser

- Første gang beskrevet i 1943
- Medfødt gennemgribende udviklingsforstyrrelse
- Handler IKKE om køleskabs-mødre, svigt eller dårlige forældrefærdigheder eller/opdragelse...
- Årsag: genetiske biologiske faktorer
- Som udgangspunkt en Livslang funktionsnedsættelse.

ASF: mangelfuld udvikling af socialt samspil

- Den unge retter ikke i et naturligt omfang sin opmærksomhed mod de sociale signaler.
- Den unge har svært ved non-verbal kommunikation.
- Ringe situationsfornemmelse.
- Svært ved at regulere sine følelser.
- Dårlig impuls kontrol.

”Svag central sammenhæng”

- Har svært ved at skelne væsentligt fra uvæsentligt.
- Er detaljeorienteret og konkrettænkende.
- Har svært ved at udlede den bagvedliggende mening.
- Har svært ved symbolsk og abstrakt tænkning.
- Svært ved forestillings- og fantasileg.

Nedsat mentalisering

- Svært ved at aflæse, tolke og forstå andre menneskers tanker, følelser og intentioner.
- Svært ved at se en situation fra andre ståsteder og perspektiver end sit eget.
- "Blind for andres sind"
- Kan ikke danne "theory of mind"

Stereotyp adfærd og begrænsede interesser

- Optaget af usædvanlige objekter
- Særinteresser, f.eks. togplaner, dyreracer og lign.
- Kvaliteten og intensiteten vægtes
- Specielle sensoriske interesser, f.eks. Snuse til ting
- Sanser verden anderledes

Stereotyp adfærd og begrænsede interesser

- Insisterer på rutiner (tvangspræget), ritualer og ofte stærk affektreaktion ved ændringer i rutiner
- Gentager, ikke-funktionel brug af legetøj eller hos de unge i form af stereotype madvaner, dagligdags vaner osv.

Eksekutive (styrende) funktioner

- Er overordnede funktioner, der er nødvendige i alle sammenhænge hvor....
- ❖ Der skal planlægges og træffes et valg
- ❖ Analyseres
- ❖ Evalueres
- ❖ Hvor man skal gøre sig overvejelser om handlinger ift fortid/fremtid

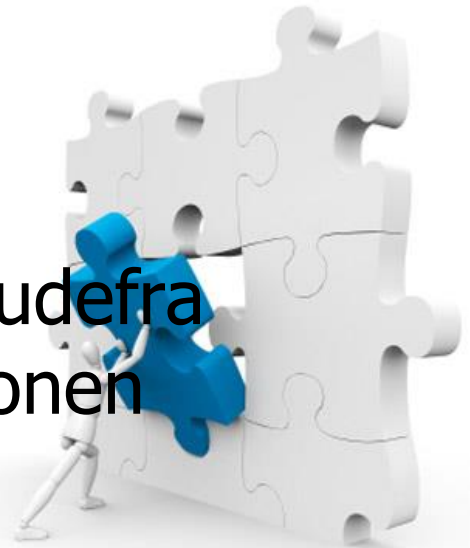
Selvkontrol

- Hæmning af irrelevante og impulsive reaktioner.
- Brug af indre tale
- Følelsesmæssig kontrol
- Håndtering af stress

Målrettet adfærd

- For personer der har vanskeligt ved effektiv styring af opmærksomheden vil det være svært at fokusere på det mest relevante i situationen, når de udsættes for forstyrrelser.
- Disse forstyrrelser kan enten komme udefra eller indefra (ideer og tanker fra personen selv).

Svært ved social kognition

- Svært ved at opfatte, aflæse og fortolke sociale signaler. Nedsat empati.

(forsænket hastighed, kompleksitet, detaljeorienteret, nedsat evne til at tåle frustration, problemer med følelsesregulering, problemer med skift, nogle har problemer med at forstå sprog og acceptere nuancer /forskelle.

Kognitiv fleksibilitet

- Evnen til hurtigt at skifte fokus fra et element til et andet
- At kunne ændre strategi, hvis det er nødvendigt.
- Når dette er vanskeligt, medfører det, at handlinger eller opgaver fortsættes, selvom det er u hensigtsmæssigt.

Svært ved normstyret adfærd

- Moralsk grundlag
- Regler – er tydelige og kan blive forstået /fortolket meget stift
- forudse
- gennemtænke
- vurdere konsekvenserne

Hvordan støtter vi eleven til trivsel og udvikling

...og ikke sådan her...

”Den neuropsykologiske værktøjskasse”

Overordnede pædagogiske principper

*Hvornår finder udfordrende
adfærd oftest sted...?*

...”Når de krav, vi stiller til den unge overstiger den unges evne til at reagere hensigtsmæssigt”.

Kompenserende pædagogik:

- Struktur
- Overskuelighed
- Forudsigelighed
- Tydelighed
- Visualisering
- Gentagelse, hjælp til automatisering

Hvad er ramme og struktur

- Hvad er en ramme?
- Tydelig start OG slut
- Klare forventninger
- Tydelighed, evt. skema, visuel
- Belønningssystemer.

Pædagogiske tiltag

- Huskestrategier
- Den tydelige voksne
- Struktur
- "Pen & Papir"

Hvilke virkemidler kan en ung med ADHD have brug for?

- Visuelle hjælpemidler
- Skemaer
- Huskelister
- "To Do"
- Kalender
- Mobiltelefon (sms, alarm)
- E-mail
- Kontrakter
- Coping Card
- Tidslinier
- Facebook•
- Netværksdiagram
- Fysiske rammer i undervisningen
- Synligt skema.
- Arbejdspladsens placering.
- Overvej at fritage eleven fra gruppearbejde
- **Eller** opstil rammer for, hvordan man laver Gruppearbejde.
- Ved motorisk uro
- kuglepude, bolde,
- "Dimseting".
- Pauser/pause-rum

De 8 H'er

- 1. Hvad skal vi lave
- 2. Hvorfor skal vi lave det
- 3. Hvornår laver vi det
- 4. Hvor skal vi lave det?
- 5. Hvem laver vi det med
- 6. Hvordan laver vi det
- 7. Hvor længe laver vi det
- 8. Hvad skal vi lave bagefter

» (Dorthe Holm)

Når man arbejder ud fra den unges perspektiv er det vigtigt at...

- Vi lader den unge være ekspert på sit eget liv.
- At vi er nysgerrige overfor problemets indflydelse på den unges liv og deres relationer til andre uden at konkludere på deres vegne.
- Vi parkerer vores forforståelse.
- At vi bruger de unges egne ord for det de oplever frem for at "diagnosticere" på deres beskrivelser
- Vi også lytter efter de alternative historier
- At vi også er nysgerrige overfor at høre om, der hvor noget lykkedes.
- Vi har tid til at lytte.
- Vi lytter anerkendende til problemet men arbejder hen imod løsninger.

Tak for Jeres opmærksomhed!

Specialpsykiatrisk sygeplejerske
og konsulent Pernille Hagbard